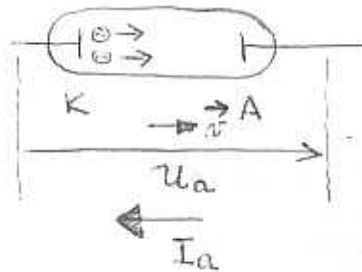
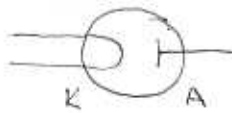

VAKUOVÁ DIODA

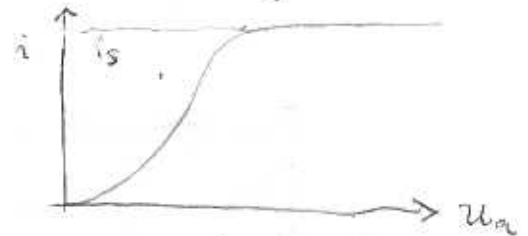
záporný prostorový náboj.

emise elektronů z katody (přímá, nepřímá žárovka)
termoemise

emise elektronů s hustotou proudu i

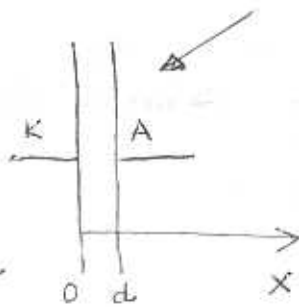

obecně:
dioda = dvou elektrodový systém

V prostoru mezi elektrodami existuje elektrické pole a zároveň i elektronový oblak s hustotou $\rho(\vec{r})$.

Vzhledem k symetrii soustavy a homogenitě el. pole (uvážujeme malou vzdálenost ve srovnání s plochou elektrod.)

$\varphi(0) = 0$
 $\varphi(d) = U_a$

lze napsat ~~le~~ Poissonovu rovnici v jednorozměrné úrovni tvaru:

$$(1) \frac{d^2 \varphi(x)}{dx^2} = - \frac{\rho(x)}{\epsilon_0};$$

ρ je záporné pro případ záporného prostorového náboje

pohybují-li se elektrony rychlostí $\vec{v}(x)$, lze pro hustotu proudu i napsat $i = \vec{v}(x) \cdot \rho(x)$; přičemž rovnice kontinuity pro ustálený stav ($\text{div} \vec{i} = 0$) vyžaduje $i = \text{konst.}$

$$(2) \frac{d^2 \varphi}{dx^2} = - \frac{i}{v \cdot \epsilon_0}$$

Přibližně, že nebrj elektronů je $(-e)$, hmotnost (m) .
elektrony opouštějí povrch katody se zanedbatelnou rychlostí.

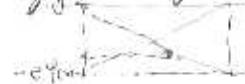
Zákon zachování energie:

$$\frac{m v(x)^2}{2} = e \cdot \varphi(x)$$

(kinetická energie elektronu se rovná uvolněné potenciální energii v poli!)

$$v = \left(\frac{2e\varphi}{m} \right)^{1/2}$$

$$\Delta W = 0 - (-e \cdot \varphi(x))$$

$$(3) \frac{d^2 \varphi}{dx^2} = - \frac{i}{\epsilon_0} \left(\frac{m}{2e} \right)^{1/2} \varphi^{-1/2}$$

$\frac{d\varphi}{dx}$ ← formálně uprosíme kvádrem integrací

konstantní člen při daném napětí U_a na anodě dává

$$\frac{d^2\varphi}{dx^2} \cdot \frac{d\varphi}{dx} = -\frac{i}{\epsilon_0} \left(\frac{m}{2e}\right)^{1/2} \xi \varphi^{-1/2} \cdot \frac{d\varphi}{dx}$$

$$\int_0^x \frac{d}{dx} \left[\frac{1}{2} \left(\frac{d\varphi}{dx} \cdot \frac{d\varphi}{dx} \right) \right] = \int_0^x -\frac{i}{\epsilon_0} \left(\frac{m}{2e}\right)^{1/2} \frac{d}{dx} (\varphi^{1/2})$$

$$\varphi(x=0) = 0$$

$$\left. \frac{d\varphi}{dx} \right|_{x=0} = 0$$

$$(4) \quad \frac{1}{2} \left(\frac{d\varphi}{dx} \right)^2 = -\frac{i}{\epsilon_0} \left(\frac{2m}{e}\right)^{1/2} \cdot \varphi^{1/2}$$

$$\left(\frac{d\varphi}{dx} \right)^2 = -\frac{i}{\epsilon_0} \left(\frac{8m}{e}\right)^{1/2} \cdot \varphi^{1/2}$$

$$\frac{d\varphi}{dx} = \left[-\frac{i}{\epsilon_0} \sqrt{\frac{8m}{e}} \right]^{1/2} \cdot \varphi^{1/4}$$

$$\varphi^{-1/4} d\varphi = \left[-\frac{i}{\epsilon_0} \sqrt{\frac{8m}{e}} \right]^{1/2} \cdot dx$$

$$\frac{4}{3} \cdot \varphi^{3/4}(x) = \left[-\frac{i}{\epsilon_0} \sqrt{\frac{8m}{e}} \right]^{1/2} x$$

$$\varphi^{3/4}(x) = \left[-\frac{9i}{4\epsilon_0} \sqrt{\frac{m}{2e}} \right]^{1/2} x$$

$$\varphi(x) = \left[-\frac{9i}{4\epsilon_0} \sqrt{\frac{m}{2e}} \right]^{2/3} x^{4/3}$$

$$U_a = \left[-\frac{9i}{4\epsilon_0} \sqrt{\frac{m}{2e}} \right]^{2/3} d^{4/3}$$

$$(5b) \rightarrow (-i) = \frac{4\epsilon_0}{9d^2} \sqrt{\frac{2e}{m}} U_a^{3/2}$$

znaménko $(-i)$ káe proti směru

stabilizaci tj. ve směru rástku potenciálu. -

proč je kladný, je kladný elektron?

Proč? pokud $\frac{d\varphi}{dx} > 0 \Rightarrow$

$-E(0) > 0$ - elektron

by byl z katody odtržen

$-E(0) < 0$ - elektron
opurný spát na katodu

$\rightarrow$ u katody je velká rychlost φ ;
Fermi hladina je přepřít, log. hustota
průběhu a divoké nultou tuje noryceni
střem (ve směru proudění je nultou a se
intenzitou el. pole)

u odtržení katody je rychlost nej. proud.
velký, je kladný je "kladný" elektron
jeden.

musí se noryceni směru byl $E(0)$
velký směru, elektron noryceni
s nulovou rychlostí

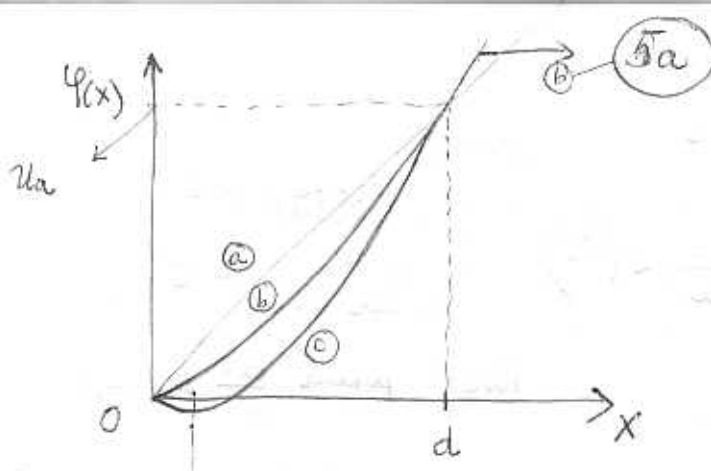
$$i = kvant. = n \cdot \rho$$

znaménko $(-)$ souvisí s voltou

znaménko $u\varphi$ i polární směru pro

absolutní vel. kat. , ke pol. směru +

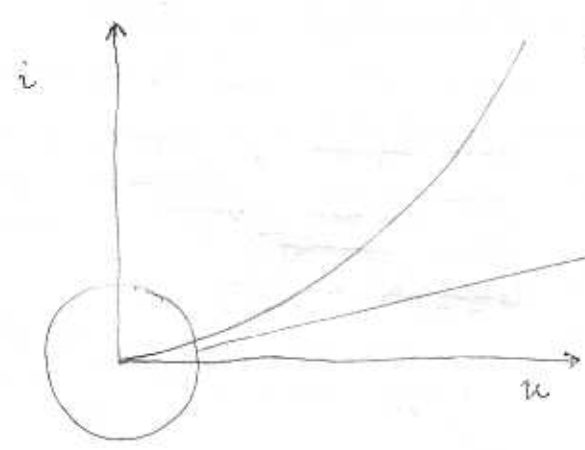
Podobným postupem lze odvodit, že i není veličinou elektrického jevu $i \sim U_a^{3/2}$!

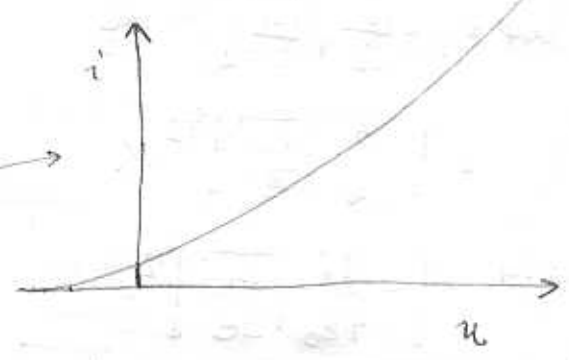
$\varphi(x) \sim i \cdot x^{4/3}$
 podle přechodu, že elektrony opouštějí katodu s nulovou rychlostí.
 → ve skutečnosti Maxwellova podmínka rychlosti → v dané hloubce vzniká velké množství, které elektrony přitahuje a dává jim kinetickou energii → viz závěrečná. ©

Za výsledek (a) odpovídá schéma ve předchozím úloze - obě elektrony jsou "středem"

Voltampérová charakteristika diody.

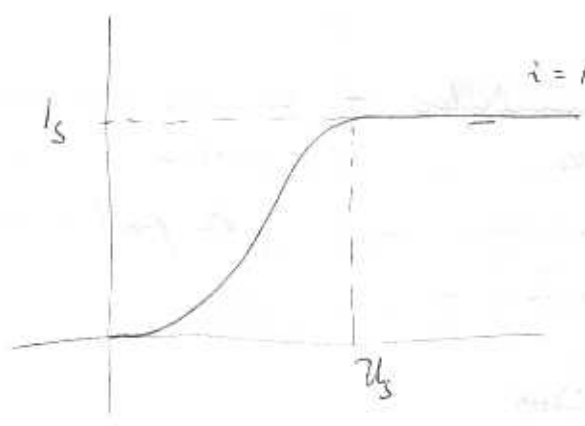

$i \sim u^{3/2}$ Langmuirův 3/2 zákon.

menší kinetická energie umožňuje elektrony epískopu, že i při nulovém nabití potencionálu není proud a (malá část) přitáhá dříve proud.

Nágyový stav:

$i = AT^2 e^{-\frac{e\varphi}{kT}}$

Elektrické pole stále odčítá rychlost elektrony, takže jak rychle, než se zvýší proudový útliv! Lustru proudy je stejná jako lustru elektrony, takže

VEDENÍ PROUDU V KOVECH ; DRUDEHO MODEL

Ohmův zákon v diferenciálním tvaru: $\vec{j} = \gamma \cdot \vec{E}$

Pro izotropní vodiče prochází, kde platí Ohmův zákon - nositelé náboje se pohybují (slabým působením makroskopického elektrického pole) střední rychlostí $\langle \vec{v} \rangle$, definujeme střední pohyblivost nositelů náboje - μ :

$$\langle \vec{v} \rangle = \mu \cdot \vec{E} \quad [\mu] = \text{m}^2 / \text{V} \cdot \text{s}$$

Makroskopická proudová hustota $\vec{j} = n_0 \cdot q \cdot \langle \vec{v} \rangle$, kde n_0 je koncentrace volných nábojů q

$$\vec{j} = n_0 \cdot q \cdot \mu \cdot \vec{E}, \quad \text{t.j.} \quad \gamma = n_0 \cdot q \cdot \mu$$

Uvažujeme "jednoduchý" případ ($\vec{v} \sim \vec{E}$, orientace střední (driftové) rychlosti $\vec{v}_D$)

Pohybová rovnice nositele náboje - elektronu - v daném prostředí bude:

$$m_e \left(\frac{dv_D}{dt} + \frac{v_D}{\tau} \right) = -eE \quad q=e$$

(elektrická síla)

hmotnost elektronu · zrychlení el.

člen vyjadřující brzdnou sílu - "odpor" prostředí

A) Řešme situaci, kdy je aplikováno v rovnováze, elektrické pole, elektrony se pohybují rychlostí $\langle \vec{v} \rangle = \vec{v}_{D0}$ a vypneme el. pole. Po jisté době se ustálí nová rovnováha, kdy $\langle \vec{v} \rangle = 0$. Rovnice pro tuto situaci přejde ve tvar:

$$\frac{dv_D}{dt} = -\frac{v_D}{\tau}, \quad E=0! \quad \text{od doby } t_0=0$$

$$\frac{dv_D}{v_D} = -\frac{dt}{\tau} \Rightarrow \left[\ln v_D \right]_{v_{D0}}^{v_D(t)} = -\frac{t-t_0}{\tau} \Rightarrow v_D(t) = v_{D0} e^{-\frac{t}{\tau}}$$

Driftová rychlost jde exponenciálně k nule, parametrem τ je časová konstanta relaxace. τ určuje střední volnou dráhu elektronu, pohybujícího se střední rychlostí v_{D0} .

B) Jaká je hustota v_{D0} ? Tato hustota je speciální $\Rightarrow \frac{dv_D}{dt} = 0$

Rovnice přejde ve tvar:

$$m_e \frac{v_{D0}}{\tau} = -eE \quad \text{a} \quad v_{D0} = -\frac{eE\tau}{m_e} \quad \text{Pohyblivost } \mu_e = -\frac{e\tau}{m_e}$$

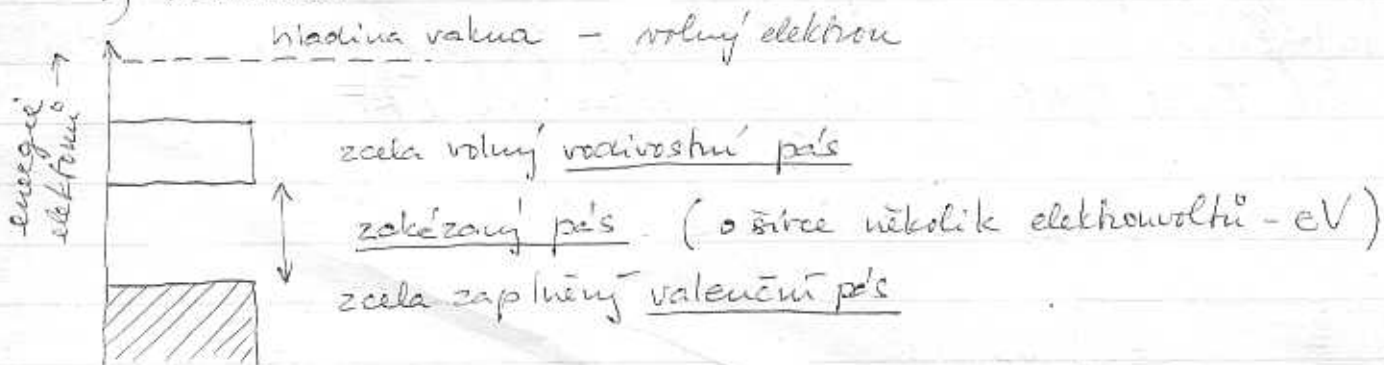
$$\text{a pro vodiče: } \gamma = n_0 \cdot e \cdot \mu_e = \frac{n_0 e^2 \tau}{m_e}$$

PAŠOVÝ MODEL PEVNÉ LÁTKY

V důsledku interakce mezi atomy v pevné látce již elektrony ve vnějších slupkách elektronových obalů atomů nesehrávají na diskontinuálních hladinách energií - vznikají pásy dovolených energií (elektronových stavů). V důsledku velké koncentrace atomů v pevné látce jsou jednotlivé stavy elektronů od sebe vzdáleny o energii uměle měřítkem je kT (k - Boltzmannova konst., T - abs. teplota) - při nepříteli udělné teplotě mohou elektrony díky tepelné energii snadno přecházet do nejbližšího nižšího nebo výššího stavu, pokud je ten volný!

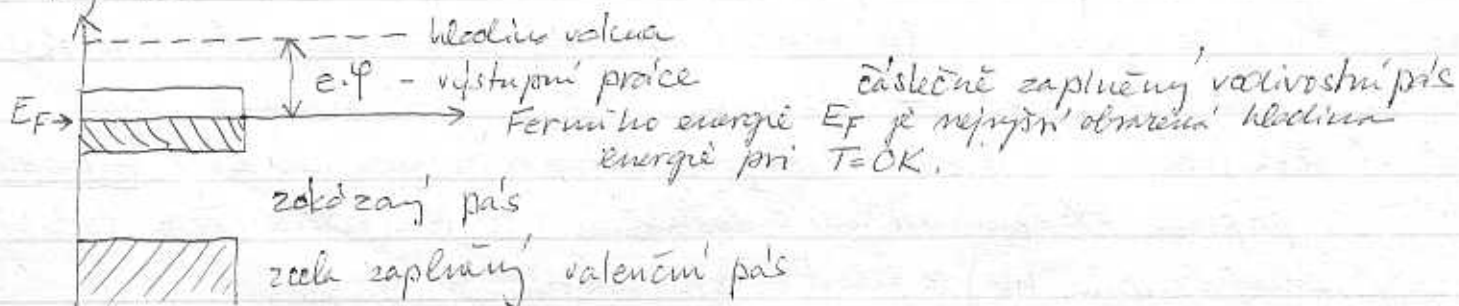
Elektrony jsou fermiony, platí pro ně Pauliho vylučovací princip a v pevné látce nemohou být dva fermiony ve stejném kvantovém stavu. Dané energetické schéma je dáno strukturou látky a typem atomů. Zjednodušeně lze pevné látky rozdělit na tři typy - podle toho, jaká je jejich elektronová pásová struktura:

1) Nevodiče.

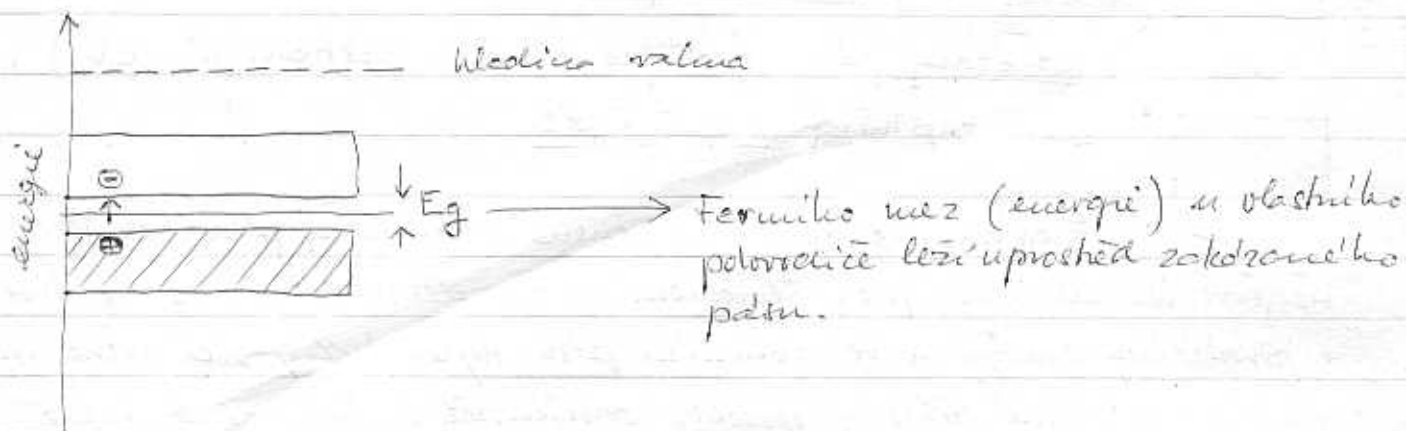
Elektrony ve zcela zaplněném valenčním páse nemohou "reagovat" na elektrické pole. Urychlením vlivem elektrického pole souvisí s přírůstkem energie a ve valenčním páse nejsou k dispozici volné stavy, které by urychlené elektrony mohly zaujmout. Materiál se tedy chová jako nevodiv.

2) Vodivě

V případě, že valenční pás, resp. pás dovolených energií je zaplněn pouze částečně - může část elektronů přejít do vyššího energetického stavu - do volných stavů nad Fermiho energií, které jsou k dispozici. Při teplotě $T > 0K$ je část stavů nad Fermiho energií obsazena a část stavů pod Fermiho energií vyprázdněna. Jde o oblast odpovídající teplotnímu "rozmažání" energií - o šířce $\sim kT$. Vedení proudů je způsobeno elektrony z této oblasti. Takto se chová kov.

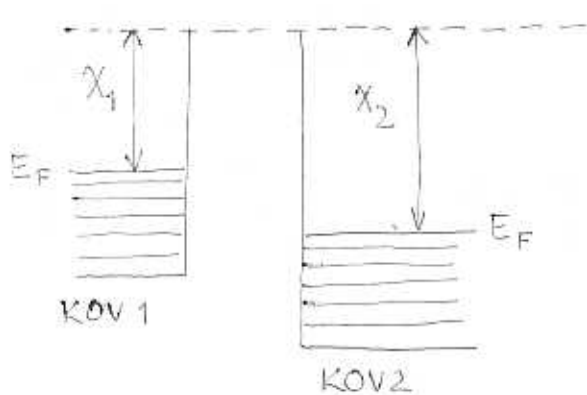
3. Vlastní polovodič. V případě, že látka má zcela obsazený valenční pás a neobsazený valenční pás, ale šířka zakázaného pásu je dostatečně malá $< 1eV$, může vlivem teplotních fluktuací dojít k přechodu části elektronů z oblasti horní hranice valenčního pásu do valenčního pásu. Takto vzniknou volné nosiče náboje ve vod. pásu, volné pozice ve valenčním pásu se podílí na přenosu náboje jako "díry" s efektivním kládžem nábojem. Koncentrace mobilní náboje je pro šířku zakázaného pásu E_g a teplotu T určená vřazem $\sim e^{-\frac{E_g}{kT}}$.

EMISE ELEKTRONŮ Z PEVNÉ LÁTKY:

K tomu, aby elektron opustil pevnou látku, musí získat energii, která se rovná rozdílu energií mezi nejvyšce obsazeným hladisem a hladinnou valua - výstupní práce. Tato hodnota bývá většinou 4 - 6 eV. V případě zahřátí látky dochází k termoemisi, v případě osvětlení světlem o dostatečně malí vlnní délce (resp. dostatečné energii fotonů $h\nu$) se jedná o fotemisi.

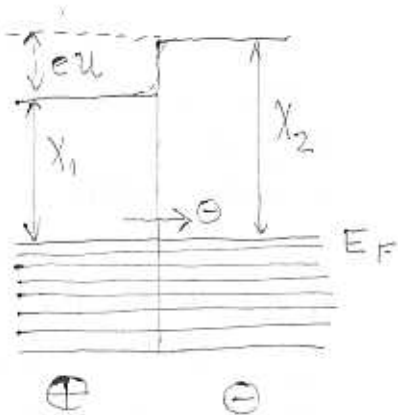
KONTAKTNÍ POTENCIÁL

hladinová úroveň $E=0$

2 kovy s rozdílnou výstupní prací

V kontaktu (spojení obou kovů) ve stavu termodynamické rovnováhy se úrovně Fermiho energie (chemický potenciál) vyrovnají!

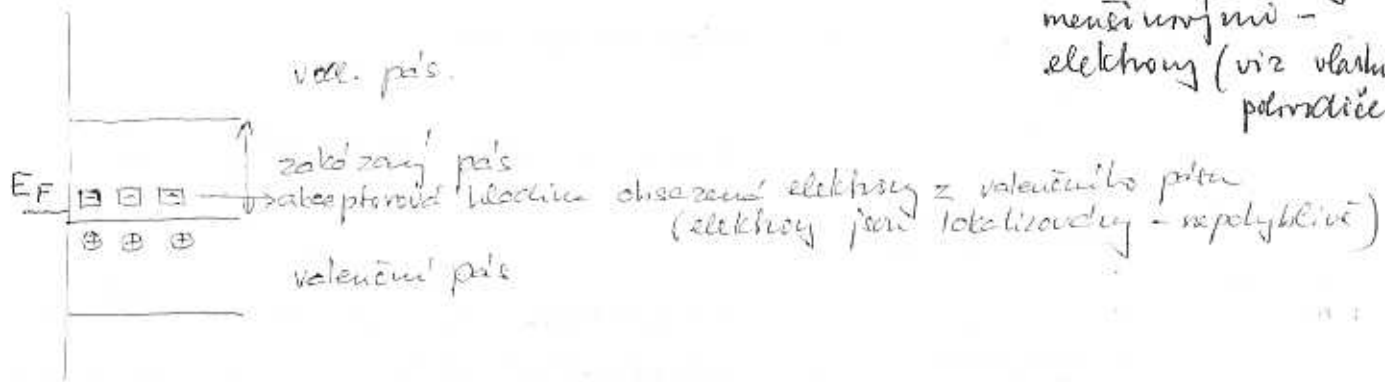
Při ustavení rovnováhy - na rozhraní materiálů musí (vzhledem k nutnosti směřování energie vůči hladině valence) vzniknout potenciál kovu s nižší výstupní prací. Tím se dosáhne přečíslením elektronů z kovu 1 do 2, kov 1 se stane kladně. Na rozhraní kovů vzniká valgová dvojvrstva - potenciální skok $U = \frac{\chi_2 - \chi_1}{e}$ nazýváme

kontaktním potenciálem. Rozhraní je zárojkem elektrostatické síly. Závislost kontaktního potenciálu na teplotě se využívá pro měření teploty $\rightarrow$ TERMOELEKTRICKÝ JEV, TERMOČLÁNEK,

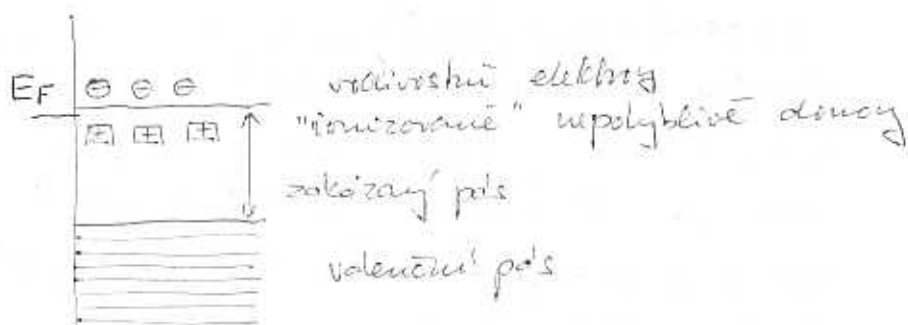
NEVLASTNÍ POLOVODIČE

Původní struktura polovodičů se dá ovlivnit přidáním atomů (příměsí) jiných látek. Například křemík (valence IV) lze kombinovat s ~~trivalentními~~ trivalentními, nebo pětivalenčními prvky. Výsledkem jsou materiály, u kterých se nad horním valenčním pásem, resp. pod valenčním pásem - v těsné blízkosti vytvoří nové hladiny dovolující energii. Tzv. akceptorová hladina nad valenčním pásem se může zaplnit elektrony z valenčního pásu, resp. donorová hladina může naplnit elektrony do valenčního pásu. V obou případech dojde k zvýšení vodivosti. Valenční dírky ve valenčním pásem jsou charakteristické pro polovodič typu P, volné elektrony ve vod. pásem mají polovodič typu N.

Polovodič typu P (Si dopovaný B, Ga, In), většinou mi usitelem proudů jsou díry, menší množství - elektrony (viz vlastní polovodič)

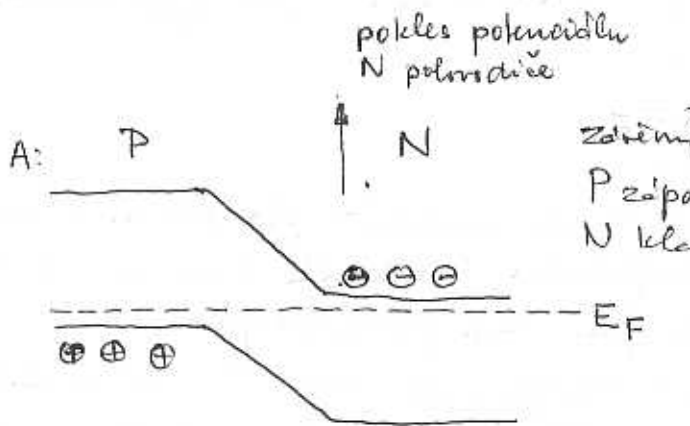
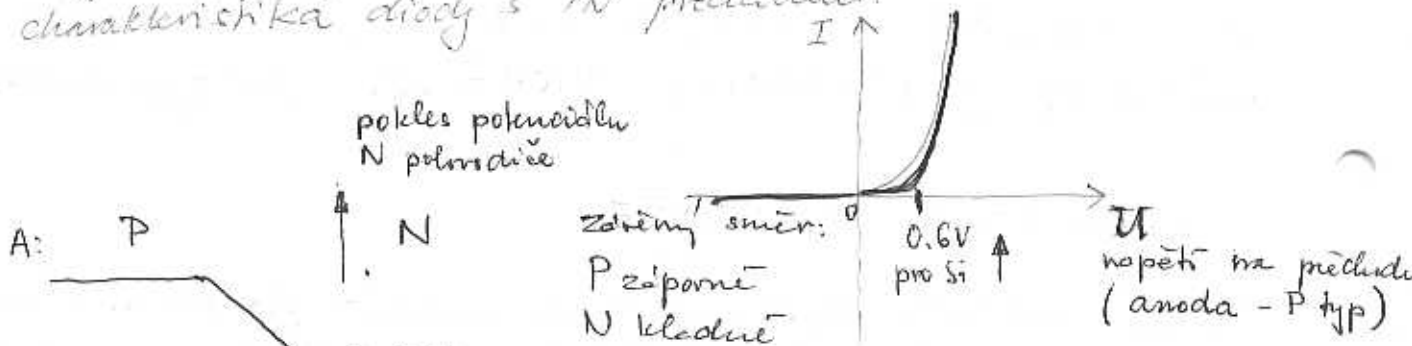

Polovodič typu N (Si + Sb, P)

V polovodiči N jsou majoritními usitelem proudů elektrony, existují zde i díry, (viz vlastní polovodič). Ty tvoří menší množství usitelem proudů

Polovodiče P a N jsou základem tzv. PN přechodu - který se vyznačuje usměrňovacím efektem. Voltampérová charakteristika diody s PN přechodem:

propustný směr, P má kladný potenciál, N záporný

